

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ

Валентина Лозовецька,

*доктор педагогічних наук, професор, головний науковий спів-
робітник лабораторії професійної орієнтації і виховання
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*

У статті висвітлено методологічні підходи до визначення форм підтримки та допомоги особистості у професійному самовизначенні. Акцентовано увагу на тому, що професійне самовизначення особистості має передбачати можливість вільного професійного вибору за умови ефективного саморозвитку особистості на всіх життєвих етапах із наданням відповідної допомоги щодо адекватного й усвідомленого сприйняття соціально-економічних змін, сприйняття цілей та мотивів професійної діяльності, можливості подальшого кар'єрного зростання.

Ключові слова: особистість, професійна діяльність, професійний саморозвиток, професійне самовизначення, психологічна допомога.

Сучасний ринок праці потребує формування адекватної профорієнтаційної системи, її відповідності соціально-економічним вимогам і потребам, розробки нових форм психолого-педагогічної підтримки особистості у виборі професії та її професійному самовизначенні. Розвиток ринкової економіки зумовив необхідність професійної мобільності та конкурентоспроможності працівників. Ці зміни неминуче породили проблеми щодо професійного самовизначення та саморозвитку особистості. Суттєвим у цьому є зміст, опис та аналіз професійної діяльності в тій чи іншій галузі, вимоги до професійно-значущих якостей та поведінки людини з початку формування професійних намірів і впродовж подальшого професійного саморозвитку. Вхідження працівників в ринкову економіку ставить гостру проблему їх професійної придатності, рівня професійної компетентності, конкурентоспроможності й професіоналізму, що потребує побудови відповідних моделей професійної діяльності, особистісних і професійних якостей фахівця. Світ професій дуже рухливий: одні професії відходять у минуле, інші з'являються. Ринок праці характеризується розмаїтістю професій і спеціальностей. Самостійно встановити рівень своєї відповідності до тієї чи іншої групи професій, обрати сферу економічної діяльності неможливо без надання особистості відповідної допомоги у її професійній орієнтації у контексті професійного самовизначення в умовах ринкового середовища. Перераховані вище проблеми лежать у площині взаємодії особистості та професії. Реалізується цей складний процес на тлі соціально-економічного життя суспільства [2].

У зв'язку з цим, метою статті є обґрунтування методологічних підходів до визначення форм підтримки особистості майбутнього фахівця у професійному самовизначенні.

Професійна орієнтація являє собою обґрунтовану систему соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-біологічних, виробничо-технічних заходів, спрямованих на надання допомоги учням та молоді у професійному самовизначенні. Правильно обрана професія має відповідати інтересам і схильностям людини та знаходитися у повній гармонії з покликанням. У такому випадку професія приносить радість і задоволення.

У житті кожної людини професійна діяльність займає важливе місце. З перших кроків дитини батьки замислюються про її майбутнє, уважно стежать за інтересами і схильностями своєї дитини, намагаючись визначити її професійну долю. Навчання в школі виявляє вибіркоче ставлення школяра до різних навчальних предметів; в окремих дітей дуже рано проявляється інтерес до деяких з них та схильність до певного виду діяльності: образотворчої, музичної, конструктивної тощо.

Перед багатьма випускниками шкіл стоїть проблема вибору шляху підготовки до майбутньої професії. Часто професійний навчальний заклад вибирається випадково. Час-тина випускників шкіл відразу влаштовується на роботу, не маючи спеціальної підготовки і значних

професійних перспектив. Пошук свого місця у світі професій в ранній юності на-буває особливого сенсу. Для молодих людей, які вступили до професійного навчального закладу, проблема вибору професії теж оста-точно не вирішена: частина з них розчаровується у правильності свого вибору вже на першому році навчання, інші – на початку самостійної професійної діяльності або – після 3–5 років роботи за професією.

Частина молоді після закінчення професійної школи (початкової, середньої, вищої) не зможе знайти роботу за набутою професією і поповнить ряди безробітних. Значить, питання вибору професії знову стане для них актуальним. Психічна напруженість, тривожність, занепокоєння, невпевненість у майбутньому стануть стимулювати пошук себе у світі праці.

Переважає більшість молодих людей замислюється над вибором професії в кон-тексті можливості подальшого працевлаштування. Крім того, існує також проблема професійної відповідності. Для визначення відповідності індивідуально-психологічних особливостей людини і рівня її професійної підготовленості вимогам професії із низки спеціальностей проводиться професійний відбір. Однак, його здійснення породжує безліч нових проблем щодо встановлення нормативних характеристик професії, визначення психологічних властивостей та якостей, необхідних для виконання того чи іншого виду діяльності, добору засобів діагностики професійно значущих якостей людини. Варто наголосити, що результати соціологічних і психологічних обстежень свідчать про те, що більшості властиві суттєві труднощі, пов'язані з професійним самовизначенням. Виникає потреба у підтримці й допомозі на початку професійного становлення щодо вибору сучасних професій, кваліфікованих порад.

Отже, визначення відповідних підходів до професійної орієнтації особистості, розробка певних видів психолого-педагогічної до-помоги в оволодінні сучасними професійними цінностями є актуальними науковими завданнями.

Ця складна соціально-психологічна проблема потребує нагального психолого-педагогічного дослідження, розробки відповідних методологічних підходів до професій-ного самовизначення сучасної особистості.

У створення теоретичних передумов дослідження вказаної проблеми суттєвий внесок зробили такі українські вчені, як: Г.О. Балл, О.Ф. Бондаренко, Є.В. Єгорова, І.А.Зязюн, Д.О. Закатнов, О.М. Ігнатюк, З.Г. Кісарчук, О.В. Киричук, Г.С. Костюк, О.І. Кульчицька, Н.І. Литвинова, В.Т. Лозовецька, С.Д. Макси-менко, І.П. Маноха, О.В. Мельник, В.Ф. Моргун, Н.Г. Ничкало, О.М. Отич, В.Г. Панок, П.С. Перепелиця, Н.А. Побірченко, Е.О. Помит-кін, В.О. Радкевич, В.В. Рибалка, О.Є. Самойлов, В.В. Синявський, В.А. Семиченко, Л.О. Хо-мич, Б.О. Федоришин та ін.

Що ж до практичної сторони справи, то у країнах Західної та Центральної Європи, у США та Японії вже багато десятиліть працюють над проблемами, пов'язаними із розробкою форм психологічної допомоги особистості у її професійному самовизначенні в сучасних умовах праці. У цих країнах розроблені спеціальні програми психологічної підтримки особистості в системі безперервної професійної освіти та соціального захисту з метою ефективної адаптації до нових умов праці та постійного професійного зростання. Професійна орієнтація сучасної особистості розглядається як система, що постійно перебуває під впливом чинників зовнішнього середовища, інакше кажучи, під впливом соціально-економічних чинників, що обумовлюють відповідний вид економічної діяльності. Система профорієнтації передбачає формування відповідної системи професійних цінностей з урахуванням особистісних нахилів та здібностей людини, її вибіркового ставлення до професій у контексті сучасних соціально-економічних вимог і потреб. Професійну орієнтацію розглядають як процес реалізації професійних інтересів та вподобань особистості у період її професійного становлення, починаючи зі школи, із подальшим професійним саморозвитком у професійних навчальних закладах і трудових колективах.

Аналізуючи викладене, можна стверджувати, що філософською основою системи професійного супроводу має бути концепція вільного професійного вибору за умови ефективного саморозвитку особистості на всіх життєвих етапах. Причому, початковим положенням формування теоретичних основ відповідного психологічного супроводу є особистісно-орієнтований підхід, у логіці якого розвиток розглядається як вибір і освоєння суб'єктом тих чи інших інновацій, напрямів професійного становлення. Природно, що кожна ситуація вибору породжує наявність багаточисельності варіантів їх розв'язань, опосередкованих соціально-економічними умовами. Форми підтримки особистості у професійному самовизначенні можуть трактуватися в контексті надання допомоги суб'єктові у формуванні орієнтаційного поля професійного розвитку, відповідальність за дії якого несе сама особистість. Найважливішим положенням даного підходу виступає пріоритет опори на внутрішній потенціал суб'єкта, отже,

на його право самостійно здійснювати вибір і нести за нього відповідальність. Проте декларація цього права ще не є його гарантією. Для здійснення права вільного вибору альтернатив професійного становлення необхідно навчити людину самостійно здійснювати вибір, надати їй допомогу у в'ясненні суті проблемної ситуації, розробці плану власних дій. Варто наголосити, що суттєвим у виборі суб'єктом професії є надання йому психологічної допомоги, за умови посилення навчально-професійної мотивації, впровадження інноваційних технологій навчання та варіативного змісту профосвіти й самоактуалізації особистості. Психолого-педагогічна допомога потрібна в подальшому і при пошуку місця роботи, працевлаштуванні, прийнятті кваліфікаційних вимог та посадових обов'язків, освоєнні нової соціально-професійної ролі.

Суттєву роль у професійному самовизначенні особистості в умовах ринкового середовища відіграє рівень її економічної культури щодо усвідомленості професійної діяльності в умовах ринкового середовища та готовності до підприємницької діяльності. Під формуванням економічної культури розуміється вироблення уявлення про економічні закономірності розвитку суспільства, виховання на цій основі таких якостей особистості, які необхідні їй у виробничо-економічній діяльності. Формування економічної культури нерозривно пов'язане із підготовкою до праці як однієї із необхідних умов становлення громадянської позиції особистості. У цілісному педагогічному процесі вирішується ряд завдань формування економічної культури школярів. Найважливішими з них є: формування в учнів економічного мислення; виховання якостей характеру дбайливого господаря-громадянина (ощадливості, практичності,

хазяйновитості); оволодіння елементарними навичками економічного аналізу, звичками економії та ощадливості. Зазначені завдання можуть бути вирішені у процесі формування економічних знань про працю та виробництво, про відносини власності, підприємництва, комерціалізації тощо; умінь і навичок із організаційно-економічної діяльності. Економічна культура формується у процесі вивчення практично всіх навчальних предметів. Але особливо можливості для розвитку економічної культури особистості, як це показано в дослідженнях Ю.К. Васильєва, В.К. Розова, П.А. Шемякіна та ін. є у дисциплінах економічного спрямування. У навчальних курсах цих дисциплін міститься арсенал економічних знань і можливостей організації економічної діяльності учнів. Основною метою таких Курсів є формування практики політехнічної освіти, суспільно корисної і продуктивної праці впорядкування, оновлення та систематизації економічних знань та вмінь, розширення сфери економічної діяльності в нових соціально-економічних умовах. У системі формування економічної культури використовуються різноманітні форми і методи: бесіда, розповідь, лекція, вирішення виробничих завдань, екскурсії. Важлива роль приділяється ігровим формам проведення занять і творчим роботам у навчальній та пізнавальній діяльності (ділові ігри, виконання економічних розрахунків, визначення економічної ефективності трудової діяльності, винаходів тощо).

Економічне виховання учнів збагачує цілісний педагогічний процес, надає йому предметно-життєвої, особистісно-орієнтованої спрямованості тощо.

Суттєву роль у професійному самовизначенні особистості в сучасних соціально-економічних умовах можуть відігравати різні форми співпраці з працедавцями.

На думку більшості західних соціологів і економістів, це може бути організація певних ознайомчих курсів щодо вивчення сучасних професій, тренінгів відносно розвитку підприємництва як найбільш ефективного чинника професійного становлення особистості. Зарубіжний досвід свідчить, що найпопулярнішими програмами є: "Розвиток малого підприємництва", "Розробка і впровадження мого бізнес-плану", "Психологічна допомога особистості у професійному самовизначенні". Ці програми, як правило, передбачають:

- дослідження психологічних особливостей особистості;
- розробку методик психологічної допомоги щодо ознайомлення із засадами ринкової економіки;
- оволодіння психотехнікою ділового спілкування;
- практичне використання психологічних закономірностей у співпраці з людьми;
- тренінгові заняття, що передбачають надання допомоги у виборі професії, інтенсифікацію в оволодінні потрібними уміньми й навичками;
- спеціальні заняття як засіб у формуванні певних установок на конкретну взаємодію у процесі потенційно-конфліктної складної ситуації; у ході таких занять більш активно здійснюється формування здатності до аналізу власного психологічного стану, організації і оптимізації колективної взаємодії, установок на співробітництво;

– розвиток вольових якостей, навичок саморегуляції, що передбачає побудову відповідних тренінгів із застосуванням психолого-педагогічних технологій [7; 8].

Умови організації та результат професійного підприємництва детерміновані творчим потенціалом особистості. Психологічні основи організації продуктивної професійної діяльності в умовах ринкової економіки потребують розкриття психологічних особливостей ринкових взаємовідносин, обґрунтування вибору професійного середовища у різних сферах діяльності.

Важливим є орієнтація особистості на якісно нові перспективні моделі життєвої й професійної діяльності, відповідно до потреб ринку, причому, одним із видів продуктивної праці в сучасних умовах життєдіяльності людини є підприємництво. Оволодіння підприємництвом потребує організації ранньої соціалізації й ідентифікації особистості.

Н.А. Побірченко [3; 4] вважає, що найважливішими сторонами підготовки особистості до підприємництва є: самостійна постановка навчальної задачі і вибір способу її розв'язання; мотивація й мобілізація вольових зусиль у досягненні результатів діяльності; самоконтроль і самооцінка власної діяльності;

схильність до розвитку, знижена тривожність; інтелектуальна працездатність із виявами творчості й розумових здібностей.

Ще одна властивість, якою характеризується особистість підприємця чи людини, яка прагне оволодіти підприємництвом і досягти високих результатів, – це величезна завзятість у сфері власних інтересів, зосередженість на досягненні мети. Наполегливість може проявлятися у різних формах: по-перше, це довготривала безперервна праця над завданням; по-друге, це поновлення призупиненої праці над ним чи чергова спроба розв'язати раніше нерозв'язане; по-третє, це довготривале намагання реалізувати поставлену мету та цілі, здатність до планування перспективи діяльності.

На думку Н.А. Побірченко, основним психологічним джерелом ефективної праці є: висока мотивація діяльності; зміст і форма організації навчання, відпочинку і праці, спрямовані на формування вмінь партнерства й кооперації; творчий характер спільної діяльності; заохочення та перспектива зростання в навчанні і праці. Досліджуючи психологічні характеристики особистості підприємця, автор зазначає, що найважливішим є створення мотивації до успіху як головної передумови адекватної реалізації умінь та здібностей особистості, розвитку впевненості в собі, у своїх можливостях. Допустима навіть розумна самовпевненість, тобто віра що ти можеш зробити те, що не кожен зможе. Підприємцеві має бути притаманна реальна (адекватна) або завищена самооцінка, низька тривожність, здатність вирішувати у нестандартних ситуаціях, володіти критичним мисленням, його має відрізняти тенденція до розумного ризику. Тим паче, що людина з вираженим мотивом досягнення успіху спроможна реально оцінювати не лише свої можливості, але й адекватно оцінювати ситуацію і шанси на успіх. Така людина вміє вибирати реальну мету, адекватно реагувати на невдачу. Завдяки цьому підприємець може проявити більшу завзятість при стиканні з перешкодою, для нього властива тенденція до підвищення активності після невдач. Успішним підприємцям властиві намагання до підвищення власних можливостей. Тому вони отримують задоволення від розв'язання цікавих задач, вони прагнуть досягти оригінальних, унікальних результатів і способів виконання, прагнуть до покращення, удосконалення своєї діяльності. Це виражається у своєрідному змаганні з самим собою. При цьому їх вирізняє реальна оцінка своїх результатів. Для них важливіший сам процес розв'язування задачі та кінцевий результат діяльності, ніж оцінка цієї діяльності. Зовнішня стимуляція і винагорода за успіх (оцінка, гроші) не є безпосереднім мотивом підприємницької діяльності, а сприймаються як зовнішні символи успішності. У тому випадку, коли внутрішній інтерес достатньо високий, вони можуть навіть знизити ефективність роботи. Очікування успіху, передчуття задоволення успіхом, внутрішній інтерес до роботи, потяг до виконання і досягнення мети – ось дійсні мотиви поведінки у діяльності людей з підприємницькими здібностями.

Побірченко Н.А. зазначає, що логіка успішного (правильного) вибору професійного середовища потребує:

– оцінки власних здібностей та можливостей на основі визначення свого типу особистості (перелік властивостей типу особистості доцільно здійснювати за методикою ТАРТ (за Тігером)); – оптимальної взаємодії з оточенням; – відповідної поінформованості щодо професійної діяльності в ринковому середовищі; – самостійності у прийнятті професійних рішень; – обґрунтованого вибору професії; – коригування вибору місця роботи і виду професійної діяльності здійснювати залежно від психологічного типу особистості [5].

Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що система професійної орієнтації особистості має включати систему регулюючих засобів щодо надання відповідної допомоги у

подоланні проблемних ситуацій і труднощів, пов'язаних із вибором професії. Система професійної орієнтації має забезпечити відповідні психолого-педагогічні умови професійного самовизначення особистості.

Ученими доведено, що психологічна допомога у професійному самовизначенні може здійснюватися двома способами: шляхом індивідуальної роботи і через роботу в групах. При індивідуальній роботі взаємодія

орієнтована перш за все на самосвідомість індивіда; використовуються психо-технології на усвідомленій основі: бесіда, інтерв'ю, діагностика, психобіографія тощо. При груповій роботі значно велику роль відіграють процеси ідентифікації емоційного сприйняття та навіювання. До групових форм консультативної взаємодії відносяться профорієнтаційні ігри, тренінги, психологічні практикуми тощо. У виборі професії варто враховувати те, що професія є формою соціалізації та розвитку соціальної ідентичності людини, а тому зміна соціально-економічних вимог до професійної діяльності зумовлює потребу утворення нових психологічних властивостей і якостей особистості, кардинальної перебудови психологічної структури особистості, її адекватності сучасним вимогам і потребам. Сталі події у житті кожної людини змінюють траєкторію професійного розвитку (наприклад, вступ до професійного навчального закладу і його закінчення, працевлаштування, підвищення на посаді тощо). Поряд з цими подіями виникають не-типові (припинення навчання у професійній школі, втрата працездатності, вимушене звільнення тощо). Виникнення цих подій може мати випадковий або соціально обумовлений характер, а в окремих випадках ініціюється самою людиною. Часто нетипові події стають професійно небажаними інцидентами, супроводжуються психічною напруженістю і неузгодженістю професійної свідомості. Широкого застосування у цьому набула професійна консультація, спрямована на ознайомлення учнівської молоді із вимогами і потребами ринку праці щодо конкурентоздатних професій, відповідних ринкових професійних цінностей особистості. Виходячи з цього, професійну консультацію можна визначити як систему психологічного вивчення особистості з метою надання її обґрунтованих порад щодо оптимальних для неї напрямів і засобів професійного самовизначення й самореалізації. Причому, у центрі професійної консультації є особистість у всій складності її психологічної структури, з індивідуальними особливостями прояву її психічних функцій, з її потребами, інтересами, із сформованою (за допомогою профінформаційної роботи) профорієнтаційною позицією. У процесі профконсультації особистість отримує допомогу, що дозволяє їй уточнити свою профорієнтаційну позицію, спрямувати її на реальні для неї перспективи і засоби професійного самовизначення та подальшого професійного саморозвитку. Здійснюється відкрите для особистості проектування її психологічної структури на різні сфери професійної діяльності.

Важливими питаннями системи професійної консультації є розробка і використання методик профконсультаційної психодіагностики. До таких методик мають бути пред'явлені певні вимоги методологічного характеру. По-перше, психодіагностичні методики професійної консультації, спрямовані на виявлення й оцінку індивідуальних особливостей прояву психічних функцій, повинні бути позбавлені впливу знань, інтелектуальних і моторних вмінь та навичок досліджуваного на результативність тестування. По-друге, психодіагностична методика повинна бути гостро спрямованою на виявлення й оцінку саме тієї функції, яка підлягає виявленню, з максимально можливим виключенням інших, супутніх функцій. По-третє, будь-яка профконсультаційна психодіагностична методика за складністю своєї робочої частини має бути доступною для кожного учня, що досліджується за її допомогою. По-четверте, широкий статистичний матеріал показників тестування за такими методиками має відповідати закономірності нормального розподілу величин. По-п'яте, методика має забезпечувати надійне виявлення й оцінку досліджуваної психічної функції; про це свідчить висока позитивна кореляція освоєного (першого) і контрольного (другого) тестування особистості учня. По-шосте, оцінні показники методики повинні цілком виключати будь-яку можливість впливу на них суб'єктивної оцінки з боку профконсультанта, вони мають бути незалежними від його інтуїтивних й інших уявлень та ставлень до досліджуваної особистості. Нарешті, по-сьоме, психодіагностичні методики повинні бути позбавлені прямої імітації реальної професійної діяльності.

Із спеціальних профконсультаційних методик можна успішно використати ті, що розроблені Є.О. Климовим, а також групу анкетних методик, розроблених Б.О. Федоришиним [2; 6]. Йдеться про методики виявлення й оцінки загальних інтересів особистості

(навчальних, побутових, спортивних, педагогічних тощо), професійних інтересів, професійної

спрямованості й професійних намірів, комунікативних та організаторських нахилів. Причому, ставлення, інтереси, професійні наміри, а також здібності й потреби – це той мінімум психологічних утворень особистості, що складає її професійний нахил і має бути виявлений та оцінений у системі шкільної профконсультаційної роботи з використанням доступних учителю методів. Виявлені в процесі професійної консультації нахили є важливою науково обґрунтованою підставою професійного самовизначення сучасної особистості.

Висновок: аналізуючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що на етапі професійного самовизначення важливим є усвідомлення можливості вільного самостійного вибору, подальшого розвитку професіоналізму особистості у відповідності до реалізації її особистісного і професійного потенціалу в подальшому кар'єрному зростанні. Суттєвим у цьому є надання відповідної допомоги особистості на засадах, перш за все, забезпечення взаємовідповідності індивідуально-психологічних особливостей особистості, застосування особистісно-орієнтованого підходу визначення професійних цілей і пріоритетів щодо подальшого професійного саморозвитку, надання відповідних форм підтримки особистості у її професійному самовизначенні та самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Климов Е.А.* Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону. – Изд-во "Феникс". – 1996. – № 3. – 509 с.
2. *Лозовецька В.Т.* Концептуальні засади професійного саморозвитку сучасної особистості / В. Т. Лозовецька // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України : зб. наук. праць / [гол. ред. В. О. Радкевич]. – К. : ПТО НАПН України, 2011. – № 1. – С. 33–39.
3. *Побірченко Н.А.* Психологія підготовки учнівської молоді до оволодіння професіями бізнесу : метод. посіб. для ПТНЗ з економ. навчан-ням / Н. А. Побірченко. – К., 1997. – 77 с.
4. *Побірченко Н.А.* Психологічні чинники соціалізації майбутніх робітників : [Зв'язок між особистісним зростанням і формуванням готовності молоді до проф. праці] / Н. А. Побірченко / Проф.-техн. освіта. – 1999. – № 2. – С. 40–42.
5. *Побірченк, Н.А.* Профорієнтаційна установка учнівської молоді на вибір професій ринкової економіки / Н. А. Побірченко // Акт. проблеми психології. Т. 5. Психофізіологія. Психологія праці. Експерим. психологія / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. - К., 2007. - Вип. 6. -С. 263-269.
6. *Федоришин Б.О.* Формування в учнів впевненості в процесі вибору професії : [проф. інформація та проф. консультація учнів. молоді] / Б. О. Федоришин // Сучас. інформ. технології та інновац. методики навчання в підготов. фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорос-лих, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського [та ін.]. - К. ; Вінниця, 2007. - Вип. 14. -С. 141-144.
7. *Poradnictwo zawodowe na świecie. Refleksje ze Światowej Konferencji Poradnictwa Zawodowego Warszawa 2002. Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego 24.* Wydawca Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Departament Rynku Pracy, Warszawa 2003. – S. 5–9.
8. *Studzińska E.* Wybrane elementy doradztwa zawodowego w krajach Unii Europejskiej i w Polsce. – Warszawa, 2005, publikacja sfinansowana ze środków rządowego programu "Pierwsza praca". – S. 17–45.

Валентина Лозовецкая

Методологические подходы к определению форм поддержки личности в профессиональном самоопределении

В статье освещены методологические подходы к определению форм поддержки и помощи личности в профессиональном самоопределении. Акцентируется внимание на том, что профессиональное самоопределение личности должно предусматривать возможность свободного профессионального выбора при условии эффективного саморазвития личности на всех жизненных этапах с предоставлением соответствующей помощи относительно адекватного восприятия социально - экономических изменений, осознанного восприятия целей и мотивов профессиональной деятельности, возможности дальнейшего карьерного роста.

Ключевые слова: личность, профессиональная деятельность, профессиональное саморазвитие, профессиональное самоопределение, психологическая помощь.

Valentyna Lozovetska

Methodological approaches to finding individual forms of support for professional self-determination

This article presents a methodological approach to determining the forms of support and assistance to the person in professional self-determination. Attention is drawn to the fact that professional self-identity should include the possibility of free choice of a profession with effective self-development at all stages of life with the provision of appropriate care with respect to adequate perception of the socio-economic change, conscious perception of the goals and motives of professional activities, opportunities for further career growth.

Key words: *personality, occupation, professional self-development, professional self-determination, psychological help.*

